

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק
בג"ץ 1666/22

לפני: כבוד השופט נ' סולברג
 כבוד השופטת ע' ברון
 כבוד השופט ד' מינץ

העותר: ד"ר ערן ישעיהו אלמגור

נ ג ד

המשיבים: 1. בית הדין הארצי לעבודה
 2. אוניברסיטת בן גוריון בנגב

עתירה למתן צו על-תנאי

תאריך הישיבה: כ"ט בתשרי התשפ"ג (24.10.2022)

בשם העותר: בעצמו

בשם המשיבה 2: עו"ד נועה בר שיר, עו"ד בר ארצי

כתבי עת:

גיא שני, "רשות לערער על בקשת החדשות לערער (ב"גלגול שני)": דין מצוי, דין מוצע ודין רצוי בסוגיית הערעור על "החלטה אחרת", עיוני משפט, ל (תשס"ז-תשס"ח) 71

דפנה ברק-ארז, "ההנמקה השיפוטית: דילמות ישנות וחדשות", משפטים, נב (מאי 2022) 5

טובה שטרסברג כהן; מורן סבוראי, "ביקורת שופטים במישור האתי המשמעותי", משפט וממשל, ט (תשס"ו) 371

ספרות:

חמי בן-נון, טל חבקין **הערעור האזרחי**

מיכאל בר זוהר **בן גוריון**

אהרן ברק **שיקול דעת שיפוטי**

אהרן ברק **שופט בחברה דמוקרטית**

חקיקה שאוזכרה:

חוק בית הדין לעבודה, תשכ"ט-1969: סע' 18(א)

חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002: סע' 24(ב)

חוק-יסוד: השפיטה: סע' 17

תקנות בית הדין לעבודה (סדרי דין), תשנ"ב-1991: סע' 110

תקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984 (כפי שהיו נכון ליום 31.12.2020): סע' 462

מיני-רציו:

* הפגיעה בזכויותיו של בע"ד שפסה"ד בעניינו הועתק חמורה במיוחד. אך מידת הפגיעה עשויה להשתנות בהתאם לנסיבות הקונקרטיות; העתקת פסה"ד כפי שנעשה בביה"ד האזורי, מסיכומי האוניברסיטה, ומהחלטה בסעד הזמני, היא מעשה חמור מאין כמותו. ככלל, אלא אם מתקיימות נסיבות חריגות, דינו של פס"ד שכזה – להתבטל. יחד עם זאת, בנסיבות הקונקרטיות, בדגש על משך ההליך, היקפו, המשמעות הקשה של החזרת התיק לביה"ד האזורי, ובנוסף גם אופן התנהלותו של העותר – בג"ץ סבור כי עלה בידי ביה"ד הארצי לרפא את עיקר הפגם שנפל בפסה"ד האזורי וכי לא קמה עילה להתערבות בג"ץ.

* בתי-משפט – פסק-דין – חובת הנמקה

* בתי-משפט – ערעור – סמכות ערכאת הערעור

* בתי-משפט – ערעור – החזרת הדיון

* דיון אזורי – פסק-דין – התעלמות מטענות בעל-דין

* דיון אזורי – פסק-דין – חובת הנמקה

* בתי-משפט – פסק-דין – התעלמות מטענות בעל-דין

* עבודה – בית-הדין הארצי לעבודה – התערבות בגץ

עתירה על פסה"ד של ביה"ד הארצי לעבודה, שבגדרו נדחה ערעור שהגיש העותר על פס"ד של ביה"ד האזורי לעבודה בגדרו נדחתה תביעה שהגיש העותר – שמונה לחבר סגל אקדמי בדרגת מרצה באוניברסיטת בן גוריון, למשך 3 שנים, כמלגאי במלגת אלון – כנגד החלטת האוניברסיטה שלא להאריך את מינויו במינוי קבע ולסיים את העסקתו. כתב העתירה, נחלק ל-2 חלקים. בחלק א' מעלה העותר טענות הנוגעות להעתקת פסה"ד של ביה"ד האזורי, מסיכומי האוניברסיטה, ומהחלטה בסעד זמני שניתנה בשלב מוקדם יותר, והשלכותיה של פעולה זו על זכויותיו, ועל גורל ערעורו בביה"ד הארצי; בחלק ב' של העתירה, מעלה העותר טענות לגוף הדברים, לגבי ה"טעויות המשפטיות המהותיות של ביה"ד הארצי". לגבי חלק ב', מדובר בטענות ערעוריות שממילא אינן מגלות עילה להתערבות בג"ץ ולכן בג"ץ נדרש אך לטענות שבחלק א'.

בג"ץ (מפי השופט נ' סולברג, בהסכמת השופטים ע' ברון וד' מינץ) דחה את העתירה מהטעמים הבאים:

כידוע, בימ"ש זה, בשבתו כבימ"ש גבוה לצדק, אינו יושב כערכאת ערעור על החלטות ביה"ד הארצי לעבודה; התערבותו במקרים כגון דא, שמורה למקרים חריגים ונדירים, שבהם נמצא כי מתקיימים שני תנאים מצטברים: (1) נפלה טעות משפטית מהותית בהחלטת ביה"ד, ו- (2) מהנסיבות עולה כי שיקולי צדק מחייבים התערבות. ככלל, לגבי התנאי העוסק בטעות משפטית מהותית, נקבע כי "השיקול המנחה מן הראוי שיופנה לאופיה של הבעיה, היינו, לחשיבותה הציבורית הכללית או למשקלה המשפטי הסגולי או לכלליותה ונפוצותה כתופעה במסגרת יחסי העבודה". במכלול הנסיבות, ולא בלי התלבטות, נקבע כי המקרה דנא, אינו בא בקהל אותם מקרים חריגים.

המחלוקת להכרעה בענייננו תחומה למעשה לשאלה אם הפגיעה בזכויותיו הדיוניות של העותר, נוכח ההעתקה בפסה"ד של ביה"ד האזורי, מסיכומי האוניברסיטה, ומההחלטה בסעד הזמני, מצדיקה את התערבות בג"ץ.

קודם לדיון זה בג"ץ דוחה את טענת העותר כי פסה"ד של ביה"ד הארצי מסתמך, באופן מוחלט, על פסה"ד של ביה"ד האזורי, ואינו אלא שכפול שלו; בחינת שני פסקי הדין מעלה בבירור, כי פסה"ד של ביה"ד הארצי, שונה באופן מהותי, במידה רבה, מזה של ביה"ד האזורי. ביה"ד הארצי בחן את כלל הסוגיות שעמדו בלב המחלוקת, תוך ניתוח מקיף ומעמיק של חומר הראיות. גם במקומות שבהם הזכיר ביה"ד הארצי את פסה"ד של ביה"ד האזורי, ניכר כי עשה זאת לאחר הפעלת שיקול דעת עצמאי.

כן נדחתה הטענה שלפיה ביה"ד הארצי התעלם מטענות רבות שהעלה, ומשכך נגרם לו עיוות דין. העדר ההתייחסות לחלק מטענות שמעלה בע"ד אינה מעידה, כשלעצמה, על פגם שנפל בפסה"ד. ביהמ"ש אינו מחויב להידרש לכל טענה שמעלים הצדדים, ולהסביר, לגבי כל אחת מהן, מדוע, ובאיזו דרך הגיע למסקנתו. הדברים מקבלים משנה תוקף, במקרה דנן, שבו העלה העותר טענות רבות מספור, עד כי ההידרשות לכל טענה וטענה, הפכה בלתי-אפשרית.

באשר לטענה כי בין מועד מינויה של נציגת הציבור, לבין מועד מתן פסה"ד חלף יום אחד, מה שמעיד על כך שהיא לא שותפה בכתיבת פסה"ד, ושימשה "חותמת גומי" בלבד, הדברים מורכבים מעט יותר. מחד גיסא, קשה לראות כיצד יכולה היתה נציגת הציבור ללמוד את כלל החומרים הנדרשים, לבחון את טענות הצדדים, ולהתעמק בפסה"ד די הצורך, בתוך יממה אחת בלבד; אך מאידך גיסא, חזקה על נציגת הציבור כי לא נתנה את הסכמתה לפסה"ד, טרם התעמקה בפרטים לאשורם. יתכנו גם הסברים אפשריים אחרים – למשל, כפי שציין ביה"ד הארצי בפסה"ד בערעור, יתכן שנציגת הציבור היתה מצויה בפרטי התיק משלב מוקדם יותר, עוד קודם שמינויה הרשמי נכנס לתוקף. מדובר אם כן בשאלה עובדתית במובהק, שלא ניתן לטען בה מסמרות, מבלעדי בירור, ולו מינימלי. דא עקא, בירור עובדתי שכזה לא נעשה בביה"ד, מחמת התנהלותו הדיונית של העותר, אשר הגיש בקשה להוספת טיעון זה, יום אחד בלבד עובר לדיון שהתנהל לפני ביה"ד הארצי. זאת, בחלוף למעלה מ-10 חודשים ממועד הגשת כתב הערעור, ולמעלה מ-5 חודשים ממועד הגשת סיכומיו. מחדל זה – רובץ לפתחו של העותר בלבד, שעה שהוא ידע – למצער היה עליו לדעת – כבר במועד הגשת הערעור, כי נציגת הציבור מונתה יום אחד בלבד לפני מתן פסה"ד. בנוסף, טענה זו, היא בבחינת הרחבת חזית. מכל מקום, גם לגופם של דברים ביהמ"ש סבור, כי לא ניתן להכריע בסוגיה זו ללא בירור עובדתי. על כן, משעה שהתנהלותו הדיונית של העותר, היא אשר הביאה לכך שבירור כאמור – לא נעשה, יש לדחות את טענתו-זו, בשתי ידיים.

השפעת פסה"ד המועתק על זכויותיו של העותר: עיון מעמיק בפסה"ד של ביה"ד האזורי, מעלה תמונה עגומה ביותר. חלקים נרחבים ממנו, אכן הועתקו ישירות מסיכומי האוניברסיטה; חלקים אחרים, הועתקו מההחלטה בסעד הזמני. במצב דברים זה, אין צורך להרחיב, על אודות הקושי המתעורר, ועל החשש מפני פגיעה בליבת כללי הצדק הטבעי. בהקשר זה ביהמ"ש מונה כמה מהמורכבויות: חשש למשוא פנים ושרירות בהפעלת שיקול הדעת השיפוטי; חשש מפני אי-הפעלת שיקול דעת עצמאי; העדר הנמקה, העשויה ללמד על בחינת טענות הצדדים באופן הוגן וענייני; פגיעה ב"אובייקטיביות והניטרליות, שהן עיקר העיקרים של השפיטה". כל הרעות האלה, הן תוצאה ישירה של העתקת פסה"ד מגורם חיצוני; הדברים נכונים ביתר שאת, מקום שבו מדובר בהעתקה מסיכומיו של אחד מן הצדדים להליך. הקושי האמור, אינו מסתכם במישור הפרטי בלבד, וכרוך בו גם היבט ציבורי נכבד. פסק דין מועתק, יש בו כדי לפגוע, באופן משמעותי, באמון הציבור במערכת המשפט.

נקודת המוצא היא אפוא, כי הפגיעה בזכויותיו של בעל הדין שפסה"ד בעניינו הועתק – חמורה במיוחד. יחד עם זאת, הפגיעה הנגרמת לאותו בעל דין, עשויה להשתנות, מעניין לעניין, בהתאם לנסיבות המקרה הקונקרטי.

בנסיבות העניין דנן, לא קם חשש למשוא פנים בניהול ההליך עצמו. גם חשש לפגיעה בזכות הטיעון – אינו מתעורר; לערן הייתה הזדמנות נאותה להציג את כל טענותיו, הן בכתב, הן בעל-פה, לחקור את עדיו ואת עדי האוניברסיטה, ולהגיש את כלל הראיות שברשותו, להוכחת תביעתו. לאמור יש להוסיף, כי לאחר ניהול ההליך בדרך זו, חזקה על ביה"ד האזורי כי הפעיל שיקול דעת, גיבש עמדה לגבי ההכרעה הנכונה בהליך, ולא עשה זאת באופן אקראי או שרירותי. אם כן, במקרה דנן, החשש לקיומו של משוא פנים, או העדר הפעלת שיקול דעת שיפוטי, פוחת במידת מה.

ואולם, גם אם אכן ביה"ד האזורי הפעיל שיקול דעת עצמאי, והעתקת פסה"ד מסיכומי האוניברסיטה, נעשתה לאחר שראה לנכון לקבל את טענות האוניברסיטה במלואן – בכך לא סגי. מושכלת יסוד היא, כי "צדק צריך לא רק להיעשות, אלא גם להיראות כי נעשה". כך, הגם שבג"ץ אינו סבור כי ביה"ד האזורי נהג במשוא פנים ושרירות לב בניהול ההליך, ולא הפעיל שיקול דעת שיפוטי – נדרש כי פסה"ד ילמד על כך באופן אובייקטיבי, בבירור, באמצעות הנמקה כנדרש.

בענייננו, אין בנמצא הנמקה כאמור, שכן, גם אם קיבל ביה"ד האזורי את טענות האוניברסיטה במלואן, היה עליו לנמק את ההחלטה על-פי דרכו, כך שפסה"ד ישקף את הכרעתו, ואת שיקול הדעת שהפעיל, תוך פירוט הטעמים שהביאו להעדפת טענות האוניברסיטה, על-פני טענותיו של ערן. ברי, כי פסק דין המעתיק את טענות האוניברסיטה, ככתבן וכלשונו, אינו ממלא אחר חובה זו. לערן לא היתה דרך נאותה ללמוד מפסק דין שכזה, כי ביה"ד האזורי אכן הפעיל שיקול דעת עצמאי, בחן את הדברים באובייקטיביות, וקיבל את טענות האוניברסיטה. במצב דברים זה, מובן מדוע מסקנתו הטבעית של ערן, היא שעניינו לא נשקל באובייקטיביות, ובכובד הראש הראוי.

משאלה הם פני הדברים, יתכן כי ביה"ד הארצי היה מיטיב לעשות, אילו ביטל את פסה"ד, והחזיר את התיק לביה"ד האזורי, על מנת שזה יתן פסק דין מנומק, וזאת מבלי לדון בשלב זה בביה"ד הארצי בטענות הצדדים לגופן. ניתן היה גם, לחלופין, להחזיר את התיק לביה"ד האזורי, לדיון לפני מותב אחר. ואולם, בהתחשב בהיקף התיק, ובשנים הארוכות שבהן נוהל ההליך, היה גם טעם טוב להימנע מכך. ברם, גם הדרך שבה נקט ביה"ד הארצי מסורה לשיקול דעתו, ואפשרית בנסיבות העניין.

ביה"ד הארצי בחן, בפירוט רב, את חומר הראיות, ואת הטענות שהעלו הצדדים, דן מחדש בסוגיות שעמדו במחלוקת, והכריע בהן באופן מנומק ומבוסס, תוך הפעלת שיקול דעת עצמאי. יש בכך, כדי לרפא את עיקר הפגמים שנפלו בפסה"ד המועתק של ביה"ד האזורי, ובכלל זה, את הפגיעה בזכויותיו הדיוניות של ערן, ובכללי הצדק הטבעי. יחד עם זאת, גם אם ערכאה אחת דנה בעניינו של ערן באופן תקין, כראוי וכנדרש, הרי שבכך לא סגי. כפי שטוען ערן, גם אם ביה"ד הארצי דן בעניינו כהלכה, הרי שניתן לראות בו מעין ערכאה דיונית, כשהפועל היוצא הוא כי רק ערכאה אחת דנה כדבעי בעניינו, ומכאן, שנפגעה זכותו להגיש ערעור שעה שערכאת הערעור תפקדה, הלכה למעשה, כערכאה דיונית.

בהקשר זה בג"ץ בחן את השאלה מהו הדין במקרה שבו ניצבת לפני ערכאת הערעור סוגיה שלא הוכרעה על-ידי הערכאה הדיונית, אך דרושה לצורך הכרעה בערעור? שאלה זו יכולה להתעורר, אף במקרה שבו קביעה מסוימת נתקבלה על-ידי הערכאה הדיונית בדרך פסולה, כך שהלכה למעשה, אין לפני ערכאת הערעור קביעה בת-תוקף בעניין זה; וכן במקרה שבו הכרעת הערכאה הדיונית לא נומקה כדבעי. כעולה מהפסיקה, מדובר בשאלה של שיקול דעת. בהקשר זה, הובעה בפסיקה עמדה שלפיה, על ערכאת הערעור להכריע בשאלה שלא הוכרעה קודם לכן, על-ידי הערכאה הדיונית, בהתקיים שני תנאים מצטברים: ראשית, אם יהא בכך כדי לייעל את ההליך ולחסוך את החזרתו לערכאה הדיונית, או לחסוך דיון ארוך וממושך בערכאה הדיונית; שנית, אם לפני ערכאת הערעור קיימים כלל הנתונים הדרושים לצורך הכרעה בסוגיה. בעת בחינת השיקולים האמורים, יש להביא בחשבון את הפגיעה בזכות הערעור, הנגרמת מכך שערכאת הערעור מכריעה לראשונה בסוגיה מסוימת. מצב דברים זה

מביא לכך, שבמקרים מסוימים, כלל לא ניתן יהיה להשיג על ההחלטה, ובמקרים אחרים, ניתן יהיה להשיג עליה רק באמצעות הגשת בקשת רשות ערעור, להבדיל מערעור בזכות. יחד עם זאת, ככל זכות אחרת, גם זכות זו – אינה מוחלטת, והיא מוגבלת באמצעות איזון אל מול עקרונות וערכים נוספים. בתוך כך, אל מול זכות הערעור, ניצבים עקרונות של סופיות הדיון ויעילות דיונית. בהתאם, בפסיקת בימ"ש זה נקבע, לא פעם ולא פעמיים, כי הכרעה על-ידי ערכאת הערעור, בסוגיה שלא נדונה בערכאה הדיונית, אינה מקנה זכות ערעור אוטומטית, ואף אינה מצדיקה, כשלעצמה, מתן רשות ערעור; עוד נקבע, כי כאשר התמונה הפרושה לפני ערכאת הערעור מאפשרת זאת, שיקולי יעילות וסופיות הדיון מטילים את הכף לטובת הכרעה של ערכאת הערעור במחלוקות הניצבות לפתחו, חלף החזרת הדיון באותן מחלוקות לערכאה הדיונית. הדברים יפים לא רק לגבי סוגיה 'צדדית', הנדרשת לצורך הכרעה בערעור, אלא גם לגבי שאלות מכריעות, הניצבות בליבת המחלוקת.

בענייננו, הלכה למעשה, ביה"ד הארצי דן מחדש בכל הסוגיות הנחוצות שהיו נתונות במחלוקת, ונימק את דרך הילוכו זו, באופי טענותיו של ערן, ובפער הזמנים שבין מועד שמיעת העדויות, לבין מועד מתן פסה"ד. כלל הנתונים הדרושים לצורך הכרעה במחלוקות שלפניו, היו בידי ביה"ד הארצי. כאמור, זכות הערעור אינה חזות הכל, אינה בלעדית, והיא נבחנת, בין השאר, לאור עקרונות של יעילות וסופיות הדיון. כך, בהתחשב במשך ההליך ובהיקפו, ובהתאם לכך, בעלויות הגבוהות שנדרשו לניהולו – הן מצד הצדדים, הן בהשקעת משאבים שיפוטיים – לא מן הנמנע כי בעניין דנן, ידם של שיקולים אלה על העליונה, וטוב עשה ביה"ד הארצי, בכך שהכריע בכל אותן מחלוקות, והביא לסיום ההליך, חרף הפגיעה האמורה. לכך יש להוסיף, כי על דרך הכלל, הכרעה של ערכאת הערעור בסוגיה שלא נדונה בערכאה הדיונית, אינה מזכה, כאמור, בזכות ערעור, ואף אינה מצדיקה, כשלעצמה, מתן רשות ערעור.

אין לטעות, העתקת פסה"ד כפי שנעשה בביה"ד האזורי, היא מעשה חמור מאין כמותו. ככלל, אלא אם מתקיימות נסיבות חריגות, דינו של פסק דין שכזה – להתבטל. יחד עם זאת, בנסיבותיו הקונקרטיות, בדגש על משך ההליך, היקפו, המשמעות הקשה של החזרת התיק לביה"ד האזורי, ובנוסף גם אופן התנהלותו של העותר, עובר להליכים המשפטיים, ואף במהלכם – בג"ץ סבור כי ביה"ד הארצי עשה מלאכתו נאמנה ועלה בידו לרפא את עיקר הפגם שנפל בפסה"ד של ביה"ד האזורי וכי לא קמה עילה להתערבות בג"ץ בפסה"ד.

פסק-דין

השופט נ' סולברג:

1. עתירה על פסק הדין של בית הדין הארצי לעבודה, מיום 1.9.2021, [בע"ע 22774-06-20](#) [פורסם בנבו] (השופט א' איטח – סג"נ, השופטות ל' גליקסמן ו-ח' אופק גנדלר, ונציגי הציבור ש' זילברשטיין היפס ו-ש' ויצמן), שבגדרו נדחה ערעור שהגיש העותר על פסק הדין של בית הדין האזורי לעבודה בבאר שבע, מיום 7.5.2020, [בסע"ש 21190-09-14](#) ובצ"ו [25222-04-14](#) [פורסם בנבו] (השופט י' כהן ונציגת הציבור ר' מצרי-לבני).

הרקע לעתירה בתמצית

2. ביום 1.10.2011, מונה העותר, ד"ר ערן ישעיהו אלמגור, לחבר סגל אקדמי בדרגת מרצה, למשך 3 שנים, במחלקה להיסטוריה כללית במשיבה 2, אוניברסיטת בן גוריון בנגב (להלן: האוניברסיטה). מינויו של ערן נעשה, בעקבות זכייתו במלגת אלון – מלגה תלת-שנתית המוענקת על-ידי הוועדה לתכנון ולתקצוב – שנועדה לאפשר לחוקרים צעירים ומצטיינים להיקלט, בתום תקופת המלגה, כחברי סגל קבועים באוניברסיטה שבה פעלו בתקופת המלגה. זאת, בכפוף לתקנון המלגה, ולשיקול דעת האוניברסיטה.

3. ביום 31.10.2013, על רקע כוונת ועדת המינויים של המחלקה להיסטוריה כללית שלא להמליץ על הארכת מינויו, זומן ערן לשימוע לפני הוועדה. בהודעת הזימון צוין, כי בבסיס ההחלטה עומדות, בין היתר, בעיות אמינות; אי-שיתוף פעולה עם עמיתים; "התנהלות לא קולגיאלית"; התנהלות שאינה עולה בקנה אחד עם נהלי האוניברסיטה ועם הנהוג במחלקה; ו"תרומה לקויה לידע במחלקה". בעקבות טענות שהועלו במסגרת הליך השימוע, ביצעה האוניברסיטה בדיקות נוספות לגבי אמינות דיווחיו של ערן, ובפרט, בנוגע לפרסומים שונים שציין במסמכי קורות חיים שהגיש. ממצאי הבדיקות העלו, כי הן בקורות החיים שהגיש לטובת קבלה למלגת אלון, בשנת 2010, הן בקורות חיים שהגיש בשנת 2012, במהלך תקופת העסקתו באוניברסיטה, ציין ערן מאמרים שלא התפרסמו, ואף טרם התקבלו לפרסום. ממצאים אלה, חיזקו את עמדת האוניברסיטה, באשר לחוסר האמינות של ערן. בעקבות זאת, ביום 30.1.2014, עם סיום הליך השימוע, שבמהלכו העלה ערן התנגדויות שונות, הודיעה האוניברסיטה לערן, כי החל מיום 30.9.2014, בתום המועד הקבוע בכתב המינוי – אין כוונה להעסיקו עוד.

4. לאחר שהאוניברסיטה החליטה שלא לקלוט את ערן במינוי קבוע, פורסם מכרז לאיוש התקן, החל ממועד תום תקופת המלגה של ערן. בעקבות זאת, הגיש ערן בקשה למתן צווים זמניים, למניעת הפסקת העסקתו. בהחלטה מיום 7.7.2014, דחה בית הדין האזורי בבאר שבע את הבקשה ([צ"ו 25222-04-14](#)) [פורסם בנבו] (להלן: ההחלטה בסעד הזמני). ערעור שהגיש ערן לבית הדין הארצי – נדחה אף הוא ([בר"ע 15899-08-14](#)) [פורסם בנבו]; כך גם עתירה שהגיש לבית משפט זה ([בג"ץ 6895/14](#)) אלמגור נ' בית הדין הארצי לעבודה [פורסם בנבו] (16.6.2015). בהמשך, ביום 14.9.2014, הגיש ערן תביעה נגד סיום העסקתו, ובגדרה ביקש גם צו עשה, שיורה על השבתו לעבודה באוניברסיטה. בנוסף ביקש ערן, כי האוניברסיטה תידרש להעניק לו קביעות או לקדמו לדרגת מרצה

בכיר, ולחלופין, להורות על הקמת ועדה חיצונית שתדון בכך. כל זאת, נוסף על סעדים כספיים שונים. בכתב התביעה נטען, בין היתר, כי הליך השימוע התנהל למראית עין בלבד; כי השיקולים היחידים שרשאת האוניברסיטה לשקול, בעת החלטה על המשך העסקתו של מלגאי במלגת אלון, הם שיקולים אקדמיים, ומשכך, אסור היה לה לשקול שיקולים שאינם נוגעים ליכולותיו המחקריות; כי בעת קבלת ההחלטה שלא להמשיך את העסקתו נשקלו שיקולים זרים, וכי אין כל הטעיה בקורות החיים שהגיש.

5. ביום 7.5.2020, דחה בית הדין האזורי את התביעה. בפסק הדין נקבע, בין היתר, כי שיקולים של אמינות ויחסי אנוש הם שיקולים רלבנטיים לצורך בחינת המשך העסקתו של חבר סגל אקדמי בכלל, ושל מלגאי במלגת אלון בפרט; וכי לא נשקלו שיקולים זרים בעת קבלת ההחלטה. בנוסף נקבע, לגופם של דברים, כי ממכלול העדויות והראיות שהובאו לפני בית הדין עולה, שיש ממש בטענות האוניברסיטה, בנוגע להתנהלותו של ערן; הן בשאלת האמינות, הן בסוגיית יחסי האנוש הקלוקלים, הן במידת תרומתו למחלקה ולאוניברסיטה. כמו כן נקבע, כי במסגרת הליך השימוע ניתנה לערן זכות טיעון רחבה, ב-4 הזדמנויות שונות, וכי לא ניתן ללמוד מן הראיות שהוצגו, כי ועדת המינויים לא היתה פתוחה לשמוע, בנפש חפצה, את טענותיו במסגרת ההליך. נקבע אפוא, כי "הליך השימוע נערך כדין ובאופן ראוי".

6. ערן סרב להשלים עם פסק הדין, וביום 9.6.2020, פנה בערעור לבית הדין הארצי לעבודה. בערעורו, שב ערן על הטענות שהעלה לפני בית הדין האזורי, הן בנוגע להליך השימוע, ולשיקולים שהיה על האוניברסיטה להביא בחשבון, הן לגופם של דברים, וטען כי בפסק הדין של בית הדין האזורי נפלו שגיאות רבות – "עובדותיות, משפטיות ומהותיות". בנוסף טען ערן, כי פסק הדין של בית הדין האזורי בטל מעיקרו, משום שהועתק כולו – חלקו מסיכומי האוניברסיטה, חלקו מההחלטה בסעד הזמני – ומשכך, הלכה למעשה, כלל לא הופעל בו שיקול דעת שיפוטי. בתוך כך נטען, כי ההעתקה מסיכומי האוניברסיטה, הביאה את בית הדין לבחון את טענותיו של ערן, מבעד לעיני האוניברסיטה, באופן לא אובייקטיבי; וכי ההעתקה מההחלטה בסעד הזמני "היא טעות חמורה המתעלמת מהיותו של ההליך הזמני הליך מקוצר ששמיעת ראיות לא התקיימה בו במלואה".

7. ביום 18.4.2021, יום אחד בלבד לפני מועד הדיון בערעור, ולמעלה מ-10 חודשים לאחר הגשתו, הגיש ערן "בקשה להוספת מסמך וטיעון בערעור". בבקשתו טען,

כי נציגת ציבור העובדים בבית הדין האזורי, הגב' מצרי-לבני, מונתה יום אחד בלבד עובר למתן פסק הדין, ומשכך, ברי כי לא יכולה היתה "להכיר את או ללמוד את העובדות בתיק ולא הספיקה לקרוא את כתבי הטענות בתיק, הפרוטוקולים של העדויות, ואף את פסק הדין עצמו".

8. האוניברסיטה, מצדה, סמכה ידיה על פסק הדין של בית הדין האזורי, ועל נימוקיו, וטענה כי לא נפלה בו כל שגיאה. ממילא, לעמדתה, לא קמה עילה להתערב בו. בהתייחס לטענת ערן, לגבי העתקת פסק הדין, טענה האוניברסיטה, כי בית הדין האזורי לא העתיק מסיכומיה, אלא בחר לאמץ את טענותיה; וכי בלאו הכי, אין בכך כדי ללמד על אי-הפעלת שיקול דעת.

9. ביום 1.9.2021, דחה בית הדין הארצי את הערעור. נקבע, כי יחסי האנוש של ערן, התנהלותו במשך תקופת העסקתו, וחוסר האמינות העולה מקורות החיים שהגיש, מהווים כולם שיקולים רלבנטיים ("סיבות אקדמיות"), לסיום העסקתו של מלגאי במלגת אלון, בהתאם לתקנון המלגה. בית הדין הארצי בחן נימוקים אלה לגופם, וקבע כי אין לקבל את טענות המערער לגבי קורות החיים שהגיש, באשר אלה כללו דיווחים כוזבים, על אודות 'פרסומים' מחקרניים שונים; וכי "קיימים עוגנים למסקנה בדבר יחסי אנוש לקויים", כשבכלל זה ניתן לציין את נסיעתו של ערן לכנס במהלך שנת הלימודים, ללא אישור כנדרש; את אי-הזמינות למפגשי עבודה שוטפים, עם הדיקן, ועם פרופ' אוסטינובה, שמונתה לשמש לו כחונכת במחלקה; את הימנעותו מהשתתפות בסדורי חובה; ואת חוסר נכונותו ליטול חלק בעבודה על תכנית לימודים חדשה, אף שהתבקש לסייע בבנייתה. בנוסף, בחן בית הדין את מגוון הטענות שהעלה ערן, בניסיון לבסס את עמדתו, שלפיה מסקנת ועדת המינויים מבוססת על שיקולים זרים, וקבע כי לא עלה בידי ערן לבסס את טענתו-זו, שכן מניתוח הראיות עולה, כי הוועדה שקלה שיקולים רלבנטיים וענייניים, ולא נמצאו תימוכין לטענה כי שקלה שיקולים זרים ופסולים. נקבע אפוא, כי "בשים לב להיות השיקולים בבסיסה [של ההחלטה] ענייניים", ולכך ש"שמשקלם היחסי של שיקולים אלה, בלשון המעטה, אינו זניח"; ובהתחשב ב"חופש האקדמי המוקנה לאוניברסיטה", אשר "מביא להרחבתו של מתחם הסבירות בכל הנוגע לקליטת חברי סגל" – דין הערעור נגד החלטת האוניברסיטה, שלא להמשיך את העסקתו של ערן, חרף הצטיינותו המחקרית, להידחות.

10. בהתייחס לטענת ערן, כי ועדת המינויים לא ניהלה את הליך השימוע בפתיחות ובנפש חפצה, נקבע כי לערן "ניתנו מספר הזדמנויות להשמיע את טענותיו בעל פה ובכתב"; וכי "בחינת עמדותיהם של חברים [...] בנועדת המינויים] מלמדת על קיום פתיחות מחשבתית לשמיעת טענותיו, כשבשל האכזבה מטיב טענות [ערן] לא מומש פוטנציאל זה". בנוסף נקבע, כי ממילא, "בנסיבות העניין המיוחדות אף אם נניח – מבלי להכריע – כי נפל פגם בשימוע הרי שזה אינו מצדיק סעד אופרטיבי של ביטול סיום ההעסקה או עריכת שימוע חדש או פסיקת פיצוי".

11. בהתייחס לטענה שהעלה ערן, לגבי העתקת פסק הדין, ציין בית הדין הארצי, כי נוכח הזמן הרב שחלף מאז מועד שמיעת העדויות, ועד למועד מתן פסק הדין של בית הדין האזורי, ראה עצמו מחויב "לבחון את חומר הראיות לפני ולפנים ובזהירות המתבקשת מכך", אך לאחר בחינה זו, בא לכלל מסקנה כי דין הערעור – להידחות. בית הדין הארצי קבע אפוא, נוכח האמור, כי בחינה מדוקדקת זו, שנערכה על-ידו, מייתרת במידה רבה את הצורך לבחון את טענות ערן לגבי העתקת פסק הדין, שכן "לגוף העניין ממילא אין [לערן] זכות לסעד בדיון". מעבר לכך נקבע, כי אין בהסתמכות בית הדין האזורי על טענות האוניברסיטה, "אפילו כלשונן", כדי "ללמד כי בית הדין [האזורי] לא בחן את הדברים ולא העבירם תחת שבט ביקורתו", שכן "הסתמכות זו מתיישבת גם עם האפשרות שלאחר בחינת גרסאותיהם ההדדיות של הצדדים העדיף את עמדת האוניברסיטה, ואימץ אותה". בנוסף נקבע, כי טענת ערן, לגבי סמיכות הזמנים שבין מועד מינויה של נציגת ציבור העובדים לבין מועד מתן פסק הדין, "לא הועלתה בהודעת הערעור או בסיכומים, ודי בכך לדחותה מטעם דיוני זה", וכן מן הטעם ש"המסד העובדתי הנדרש לצורך בירורה של טענה זו ומשמעותה לא הונח בפנינו". לבסוף קבע בית הדין הארצי, כי "בנסיבות העניין המיוחדות, משנציג הציבור ששמע את העדויות ממילא סיים את תפקידו, והצדדים נתנו הסכמתם להחלפת נציג הציבור ומתן פסק דין על יסוד החומר שבתיק – הרי שבהיבט זה מצטמצם הפער ביכולת להעריך ראיות ועדויות בין ערכאת הערעור ומותב הערכאה הדיונית. לאחר שבחנו את טענות הצדדים בקפידה, שוכנענו כי דין הערעור להידחות וצדק בית הדין האזורי במסקנתו כי הפיטורים היו מסיבות אקדמיות, ולא מחמת שיקולים זרים".

מכאן העתירה שלפנינו, שבה מבקש העותר כי נורה על ביטול פסק הדין של בית הדין הארצי, וכי נורה גם על ביטול פסק הדין של בית הדין האזורי.

12. כתב העתירה, המתפרש על פני 85 עמודים, נחלק ל-2 חלקים. בחלק א' של העתירה, מעלה ערן טענות הנוגעות להעתקת פסק הדין של בית הדין האזורי, והשלכותיה של פעולה זו על זכויותיו, ועל גורל ערעורו בבית הדין הארצי; בחלק ב' של העתירה, מעלה ערן טענות לגוף הדברים, לגבי ה"טעויות המשפטיות המהותיות של בית הדין הארצי". בהחלטה מיום 14.3.2022, הורה המשנה לנשיאה ע' פוגלמן לאוניברסיטה, להגיב לטענות שהעלה ערן בחלק א' של העתירה בלבד. אכן, הטענות שהעלה ערן בחלק ב' של העתירה, הן טענות 'ערעוריות', וכידוע, בית משפט זה, בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, אינו יושב כערכאת ערעור על פסקי דין שניתנו על-ידי ערכאות אחרות, ובכלל זה גם על פסקי דין שניתנו על-ידי בית הדין הארצי לעבודה (ראו למשל, מני רבים: [בג"ץ 6493/20](#) בגו נ' בית הדין הארצי לעבודה, פסקה 11 והאסמכתאות שם [פורסם בנבו] (17.10.2021)). אם כן, כעולה גם מהחלטת המשנה לנשיאה פוגלמן, אין מקום לדון בטענות שבחלק ב' של העתירה, שממילא אינן מגלות עילה להתערבותנו. אפנה אפוא לדון בטענות שמעלה ערן בחלק א' של העתירה.

עיקרי טענות הצדדים

13. ערן טוען, כי פסק הדין של בית הדין האזורי הועתק, "רובו ככולו", מסיכומי האוניברסיטה, ומהחלטה שניתנה בשלב מוקדם יותר, לגבי בקשת ערן למתן סעד זמני. העתקה זו הביאה, לטענת ערן, ל"עיוות דין של ממש", ולפגיעה בכללי הצדק הטבעי. בתוך כך, טוען ערן כי ההעתקה האמורה, יש בה משום משוא פנים "מובהק", ו"העדפה בוטה" של האוניברסיטה, הבאה לידי ביטוי בכך שבית הדין האזורי אימץ באופן אוטומטי את עמדתה, מבלי לבחון את טענותיו באופן עצמאי. בנוסף טוען ערן, כי ההעתקה מצביעה על העדר הנמקה, המונעת התייחסות עצמאית של השופט לראיות שהביא ולטענות שהעלה, שכן "מה שנראה כנימוק להחלטה, הוא נימוק מועתק כלשונו מכתבי [האוניברסיטה] או מההחלטה [בסעד הזמני]". כמו כן נטען, כי אין לראות את המסמך שפרסם בית הדין האזורי לעבודה כ'פסק דין', משלא קדמה לו כל פעולת שיפוט והכרעה, המעידה על שיקול דעת שהופעל. עוד טוען ערן, כי בפסק הדין המועתק אין כל עדות לקריאה בלתי-תלויה של טענותיו, כך שלמעשה נראה כי בית הדין בחר להתעלם מהן כליל, באופן שפוגע ב"זכות הדיונית ובזכות הטיעון שלו". עוד נטען, כי נציגת הציבור "לא שותפה בכתיבת פסק הדין", ושימשה "חותמת גומי" בלבד. משכך, פסק הדין "נכתב למעשה בידי דן יחיד", בניגוד [לסעיף 18\(א\) לחוק בית הדין לעבודה](#), התשכ"ט-1969, שלפיו: "בית דין אזורי ידון בשלושה, שהם השופט – והוא יהיה אב בית הדין – ושני נציגי ציבור, האחד מנציגי העובדים והאחד מנציגי המעסיקים". בנוסף טוען ערן, כי בית הדין הארצי נשען בקביעתו, "מהותית ומילולית, במפורש

ובמובלע", על פסק הדין המועתק של בית הדין האזורי, אימץ אותו "לחלוטין" ואף שכפל אותו, ובכך העמיק את חומרת ההעתקה; כי שגה בית הדין הארצי בכך שלא דן בטענות אלה לגופן, ובכך שלא דן בהן מיד בתחילת פסק הדין; וכי בית הדין הארצי התעלם מטענות רבות שהועלו על-ידו. לבסוף טוען ערן, כי "משבוחר בית הדין הארצי לבוא במקום הערכאה הדיונית, ניטלה [ממנו] הזכות לערכאת ערעור"; מה גם, שאין ביכולתה של ערכאת הערעור, אשר לא התרשמה באופן בלתי-אמצעי מן העדויות, לבוא בנעלי הערכאה הדיונית.

14. האוניברסיטה טוענת מנגד, כי טענותיו של ערן הן ערעוריות במהותן, "מתמצות בסכסוך הפרטני [שלון] עם האוניברסיטה ביחס להעסקתו", ואינן מגלות כל "השלכה כללית או רוחבית". משכך היא סבורה, כי אין בהן כדי להצדיק את התערבותו של בית משפט זה, בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, בפסק הדין של בית הדין הארצי. בנוסף טוענת האוניברסיטה, כי בניגוד לטענת ערן, פסק הדין של בית הדין הארצי הוא פסק דין עצמאי, נפרד, ושונה בתכלית מזה של בית הדין האזורי, וכי אף בנקודות שבהן אימץ בית הדין הארצי את קביעות בית הדין האזורי, היה זה "באופן נקודתי לאחר בחינה שלהן לגופן, ובתוספת נימוקים עצמאיים של ביה"ד הארצי". עוד טוענת האוניברסיטה, כפי שגם נפסק על-ידי בית הדין הארצי, כי "קיים שוני תהומי בין ממצא עובדתי בדבר העתקה בפסק דין ממקור חיצוני, מבלי שמובהר במפורש כי הסקסט מועתק, לבין מסקנה בדבר היעדרו של שיקול דעת שיפוטי", וכי "ה'דילוג' הלוגי האוטומטי שעושה העותר מן הראשון אל השני, אינו מתחייב כלל". בנוסף נטען, כי גם אם צודק ערן בטענתו, שלפיה מדובר בהעתקה המעידה על אי-הפעלת שיקול דעת שיפוטי ועצמאי מצד בית הדין האזורי, אין די בכך כדי להביא לקבלת העתירה. זאת, שכן טענותיו של ערן "נשקלו לגופן ונדונו (ונדחו) במסגרת ערעורו בפני ביה"ד הארצי". מעבר לכך נטען, שאין מקום לקבל את טענתו של ערן, כי נשללה ממנו הזכות שעניינו דון לפני ערכאה דיונית וערכאת ערעור, שכן כאמור, בית הדין האזורי הפעיל שיקול דעת עצמאי, ועליו נערך ניתוח נוסף, על-ידי בית הדין הארצי, בשלב הערעור. אמנם, בית הדין הארצי בחן פעם נוספת את מכלול הראיות והטענות, באופן מקיף ומפורט, אך מדובר, לשיטתה, ב"פעולה שגרתית של ערכאת הערעור"; מה גם, שכך או כך, ערכאת הערעור בוחנת את המקרה באופן שונה מן הערכאה הדיונית, משום שהיא אינה דנה בשאלות של מהימנות עדים, וכיו"ב. בהתייחס לטענות ערן, לגבי פרק הזמן שחלף בין מועד מינויה של נציגת הציבור, לבין מועד מתן פסק הדין, טוענת האוניברסיטה, כי מדובר בהרחבת חזית; כי הטענה שלפיה שימשה נציגת הציבור רק 'חותמת גומי' היא טענה עובדתית שלא

הוכחה; וכי ממילא, טענותיו של ערן בעניין זה נדונו לגופן, ונדחו על-ידי בית הדין הארצי. משכך, אין בכל אלה כדי להצדיק התערבות בפסק הדין.

דיון והכרעה

15. לאחר שבחנתי את טענות הצדדים, מזה ומזה, אלו שבכתב ואלו שבעל-פה, באתי לכלל מסקנה כי דין העתירה – להידחות. כאמור, בית משפט זה, בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, אינו יושב כערכאת ערעור על החלטות בית הדין הארצי לעבודה; התערבותו במקרים כגון דא, שמורה למקרים חריגים ונדירים, שבהם נמצא כי מתקיימים שני תנאים מצטברים: (1) נפלה טעות משפטית מהותית בהחלטת בית הדין, ו-(2) מהנסיבות עולה כי שיקולי צדק מחייבים התערבות (ראו למשל, מני רבים: [בג"ץ 525/84](#) חטיב נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד מ(1) 673, 693 (1986) (להלן: עניין חטיב); [בג"ץ 3054/19](#) שוורץ נ' בית הדין הארצי לעבודה, פסקה 5 [פורסם בנבו] (4.3.2021)). ככלל, לגבי התנאי העוסק בטעות משפטית מהותית, נקבע כי "השיקול המנחה מן הראוי שיופנה לאופיה של הבעיה, היינו, לחשיבותה הציבורית הכללית או למשקלה המשפטי הסגולי או לכלליותה ונפוצותה כתופעה במסגרת יחסי העבודה" (עניין חטיב, עמוד 694). במכלול הנסיבות, ולא בלי התלבטות, באתי לכלל מסקנה כי המקרה שלפנינו, אינו בא בקהל אותם מקרים חריגים, אשר עשויים להצדיק את התערבותנו.

16. בפתח הדברים אציין, כי לגבי ידי, המחלוקת הניצבת לפתחנו, תחומה לשאלה אם הפגיעה בזכויותיו הדיוניות של ערן, נוכח ההעתקה בפסק הדין של בית הדין האזורי, מצדיקה את התערבותנו. קודם שאדון בשאלה זו, אדרש לשאר טענותיו של ערן. כאמור, ערן טוען, כי פסק הדין של בית הדין הארצי מסתמך, באופן מוחלט, על פסק הדין של בית הדין האזורי, ואינו אלא שכפול שלו. דין טענה זו – להידחות. פסק הדין של בית הדין הארצי, המתפרש על-פני 78 עמודים – מפורט, מבוסס, מעמיק ומנומק היטב. הלכה למעשה, בית הדין הארצי 'הפשיל שרוולים', ובחן את כלל הסוגיות שעמדו בלב המחלוקת, תוך ניתוח מקיף ומעמיק של חומר הראיות. גם במקומות שבהם הזכיר בית הדין הארצי את פסק הדין של בית הדין האזורי, ניכר כי עשה זאת לאחר הפעלת שיקול דעת עצמאי. לא בכדי ניתן להיווכח, כי בית הדין הארצי הוסיף לא אחת נימוקים משלו. אם כן, בחינת שני פסקי הדין מעלה בבירור, כי פסק הדין של בית הדין הארצי, שונה באופן מהותי, במידה רבה, מזה של בית הדין האזורי. אין מקום אפוא לקבל את הטענה, שלפיה בית הדין הארצי אימץ "לחלוטין" את פסק הדין של בית הדין האזורי.

17. גם את טענתו של ערן, שלפיה בית הדין הארצי התעלם מטענות רבות שהעלה, ומשכך נגרם לו עיוות דין – אין בידי לקבל. בית המשפט אינו מחויב להידרש לכל טענה שמעלים הצדדים, ולהסביר, לגבי כל אחת מהן, מדוע, ובאיזו דרך הגיע למסקנתו. כפי שנקבע לא אחת, "לבית המשפט שיקול דעת המאפשר לו לברור את הבר מן התבן ולהימנע מלדון במפורש בכל טיעון וטיעון, תוך שהוא מתייחס לטענות הנראות לו ענייניות ורלוונטיות" ([רע"א 9294/09](#) חן נ' בנק הפועלים, פסקה 7 [פורסם בנבו] (25.3.2010)). הדברים מקבלים משנה תוקף, במקרה דנן, שבו העלה ערן טענות רבות מספור, עד כי ההידרשות לכל טענה וטענה, הפכה בלתי-אפשרית. אם כן, העדר ההתייחסות לחלק מטענותיו של ערן אינה מעידה, כשלעצמה, על פגם שנפל בפסק הדין של בית הדין הארצי.

18. באשר לטענתו של ערן, כי בין מועד מינויה של נציגת הציבור, לבין מועד מתן פסק הדין, חלף יום אחד, מה שמעיד על כך שהיא לא שותפה בכתיבת פסק הדין, ושימשה "חותמת גומי" בלבד, הדברים מורכבים מעט יותר. מחד גיסא, קשה לראות כיצד יכולה היתה נציגת הציבור ללמוד את כלל החומרים הנדרשים, לבחון את טענות הצדדים, ולהתעמק בפסק הדין די הצורך, בתוך יממה אחת בלבד; אך מאידך גיסא, חזקה על נציגת הציבור כי לא נתנה את הסכמתה לפסק הדין, טרם התעמקה בפרטים לאשורם. יתכנו גם הסברים אפשריים אחרים – למשל, כפי שציין בית הדין הארצי בפסק הדין בערעור, יתכן שנציגת הציבור היתה מצויה בפרטי התיק משלב מוקדם יותר, עוד קודם שמינויה הרשמי נכנס לתוקף. מדובר אם כן בשאלה עובדתית במובהק, שלא ניתן לטעת בה מסמרות, מבלעדי בירור, ולו מינימלי, אם אכן נציגת הציבור נתנה הסכמתה לפסק הדין, מבלי שהיתה מצויה כדבעי בפרטי התיק. דא עקא, בירור עובדתי שכזה לא נעשה, מחמת התנהלותו הדיונית של ערן, אשר כאמור, הגיש בקשה להוספת טיעון זה, יום אחד בלבד עובר לדיון שהתנהל לפני בית הדין הארצי. זאת, בחלוף למעלה מ-10 חודשים ממועד הגשת כתב הערעור, ולמעלה מ-5 חודשים ממועד הגשת סיכומיו. מחדל זה – רובץ לפתחו של ערן בלבד. אין ספק, כי ערן יכול היה להעלות את הטענה בשלב מוקדם יותר, משום שידע – למצער היה עליו לדעת – כבר במועד הגשת הערעור, כי נציגת הציבור מונתה יום אחד בלבד לפני מתן פסק הדין (ניתנה החלטה שיפוטית בעניין על-ידי בית הדין האזורי). עוד אציין, כי ערן גם לא הציג טעם טוב, מדוע פעל כפי שפעל (השוו, בהקשר קרוב: [ע"א 579/90](#) רוזין נ' בן נון, פ"ד מו(3)

738, 742 (1992); [רע"א 2948/15](#) חוסין נ' רשות הפיתוח, פסקה 14 [פורסם בנבו] (1.7.2015).

19. לאמור עד כה יש להוסיף, כי טענה זו, היא בבחינת הרחבת חזית מצד ערן, וכפי שכבר שקבע בית הדין הארצי, "די בכך לדחות [את הטענה] מטעם דיוני זה". כידוע, בכל הנוגע לקביעות בעלות אופי דיוני, שגבולותיהן תחומים לגדרי ההליך הספציפי, היקף ההתערבות המצומצם ממילא של בית משפט זה, בהחלטות בית הדין הארצי לעבודה, "יהא מצומצם שבעתיים" ([בג"ץ 6915/21](#) חזיזה נ' בית הדין הארצי לעבודה, פסקה 17 והאסמכתאות שם [פורסם בנבו] (25.10.2021)). מכל מקום, גם לגופם של דברים סבורני, כי לא ניתן להכריע בסוגיה זו ללא בירור עובדתי. על כן, משעה שהתנהלותו הדיונית של ערן, היא אשר הביאה לכך שבירור כאמור – לא נעשה, יש לדחות את טענתו-זו, בשתי ידיים.

השפעת פסק הדין המועתק על זכויותיו של ערן

20. תחילה אציין, כי עיון מעמיק בפסק הדין של בית הדין האזורי, מעלה תמונה עגומה ביותר. חלקים נרחבים ממנו, אכן הועתקו ישירות מסיכומי האוניברסיטה; חלקים אחרים, הועתקו מההחלטה בסעד הזמני. במצב דברים זה, אין צורך להרחיב, על אודות הקושי המתעורר, ועל החשש מפני פגיעה בליבת כללי הצדק הטבעי. אמנה רק כמה מהמורכבויות: חשש למשוא פנים ושרירות בהפעלת שיקול הדעת השיפוטי; חשש מפני אי-הפעלת שיקול דעת עצמאי; העדר הנמקה, העשויה ללמד על בחינת טענות הצדדים באופן הוגן וענייני; פגיעה ב"אובייקטיביות והניטרליות, שהן עיקר העיקרים של השפיטה" ([עצ"ם 3908/11](#) מדינת ישראל הנהלת בתי המשפט נ' עיתון דה מרקר עיתון הארץ בע"מ, פסקה 28 לחוות הדעת של השופטת ע' ארבל [פורסם בנבו] (22.9.2014) (להלן: עניין דה מרקר)). כל הרעות האלה, הן תוצאה ישירה של העתקת פסק הדין מגורם חיצוני; הדברים נכונים ביתר שאת, מקום שבו מדובר בהעתקה מסיכומיו של אחד מן הצדדים להליך.

21. הקושי האמור, אינו מסתכם במישור הפרטי בלבד, וכרוך בו גם היבט ציבורי נכבד. פסק דין מועתק, יש בו כדי לפגוע, באופן משמעותי, באמון הציבור במערכת המשפט. אבן יסוד, לכל שיטת משפט מתקנת, היא כי בעל דין הניצב לפני בית המשפט, יוכל להיות סמוך ובטוח, מבלי כל ספק, כי בית המשפט הדן בעניינו, יתייחס לטענותיו במלוא הרצינות, ישקול אותן בכובד ראש, וכריע בהן "באופן הוגן, ניטרלי,

אובייקטיבי, ללא נטיה וללא משוא פנים" ([טובה שטרסברג-כהן ומורן סבוראי "ביקורת על שופטים במישור האתי-משמעתי"](#) משפט וממשל ט 371, 378 (2006)). אכן, "אמון הציבור ברשות השופטת הוא תנאי יסודי, בסיסי לפעולתה האפקטיבית של מערכת זו [...] לא ייתכנו חיים בחברה מתוקנת אם אין הפרט נותן אמון ברשות השופטת כמנגנון להכרעה בסכסוכים ולבירור והגנה על זכויותיו" (עניין דה מרקר, פסקה 91; ראו גם: אהרן ברק שופט בחברה דמוקרטית 49 (2005)). העתקת פסק דין, עלולה ליצור סדק באמון ציבור המתדיינים בבתי המשפט, והדרך מסדק צר, 'כחודו של מחט', אל חלל 'כפתחו של אולם' – קצרה מכפי שנדמה.

22. נקודת המוצא היא אפוא, כי הפגיעה בזכויותיו של בעל הדין שפסק הדין בעניינו הועתק – חמורה במיוחד. יחד עם זאת, הפגיעה הנגרמת לאותו בעל דין, עשויה להשתנות, מעניין לעניין, בהתאם לנסיבות המקרה הקונקרטיות. בנסיבות העניין דנן, מדובר בהליך רחב-היקף, אשר התנהל לאורך כ-5 וחצי שנים; מסמכים רבים מאד הוגשו, מזה ומזה; 3 דיונים התקיימו, 344 עמודי פרוטוקול נרשמו; עדים רבים העידו ונחקרו על עדותם. בנסיבות אלה, לא קם חשש למשוא פנים בניהול ההליך עצמו. גם חשש לפגיעה בזכות הטיעון – אינו מתעורר; לערן היתה הזדמנות נאותה להציג את כל טענותיו, הן בכתב, הן בעל-פה, לחקור את עדיו ואת עדי האוניברסיטה, ולהגיש את כלל הראיות שברשותו, להוכחת תביעתו. לאמור יש להוסיף, כי לאחר ניהול ההליך בדרך זו, חזקה על בית הדין האזורי כי הפעיל שיקול דעת, גיבש עמדה לגבי ההכרעה הנכונה בהליך, ולא עשה זאת באופן אקראי או שרירותי. אכן, כטענת האוניברסיטה, גם אני סבור כי לא ניתן להסיק באופן אוטומטי, מהעובדה שפסק הדין הועתק, כי לא הופעל שיקול דעת.

23. אם כן, במקרה דנן, החשש לקיומו של משוא פנים, או העדר הפעלת שיקול דעת שיפוטי, פוחת במידת מה. יפים לעניין זה הדברים הבאים, שנאמרו בפסק דין בערעור, שבמסגרתו טען המערער, כי בית המשפט המחוזי כלל לא שקל את טענותיו, ובחר לקבל את עמדת המשיב במלואה, תוך העתקת חלקים נרחבים מסיכומי המשיב, ללא כל בחינה ושקילה, אל תוך פסק הדין:

"שמנו לנגד עינינו את כללי הצדק הטבעי, שקלנו את טענותיו של זוסמן והגענו לכלל מסקנה כי בהתחשב בכל הנסיבות האופפות את המקרה נושא הדיון לא הייתה פגיעה בכללי הצדק הטבעי. לזוסמן ניתנה זכות שמיעה

נאותה. הוא השמיע את כל טענותיו בפרוטרוט; העיד את עדיו והגיש את מוצגיו; חקר את עדי הצד שכנגד חקירת שתי וערב; הציג את גירסאותיו כנגד טענות הצד שכנגד; עמד לזכותו הזמן הראוי להשמיע את טענותיו. הדברים נלמדים גם מן ההיקף הרב של פרוטוקולי הדיון בבית-משפט קמא. [...] במהלך הדיון ודאי שבית-המשפט שמע את הטענות ואת העדויות. בנסיבות אלה אין לומר כי לא ניתנה לזוסמן זכות שמיעה נאותה. אכן, תוכנה של זכות השמיעה איננו מוגדר מראש, ואף לא ניתן להגדיר אותו מראש. תוכן זה משתנה ממקרה למקרה לפי נסיבותיו, בהתחשב במהות ההליך, במהות העניין ובשיקולים נוספים. מילות המפתח הן צדק, הגינות ויעילות. בנסיבות המקרה נשמרו ערכים אלה. חזקה על בית-המשפט כי הפעיל שיקול-דעת בטרם מתן פסק-דינו, ואין אנו מקבלים את טענתו של זוסמן כי מצורת כתיבת פסק-הדין יש ללמוד על אי-הפעלת שיקול-דעת" (ע"א 610/94 בוכבינדר נ' כונס הנכסים הרשמי בתפקידו כמפרק בנק צפון אמריקה, פ"ד נז(4) 289, 305 (2003); ההדגשות הוספו – נ' ס').

24. ואולם, גם אם אכן בית הדין האזורי הפעיל שיקול דעת עצמאי, והעתקת פסק הדין מסיכומי האוניברסיטה, נעשתה לאחר שראה לנכון לקבל את טענות האוניברסיטה במלואן – בכך לא סגי. מושכלת יסוד היא, כי "צדק צריך לא רק להיעשות, אלא גם להיראות כי נעשה" (בג"ץ 794/78 חרות בע"מ נ' שר הבריאות, פ"ד לג(2) 716, 719 (1979)). כך, הגם שאינני סבור כי בית הדין האזורי נהג במשוא פנים ושרירות לב בניהול ההליך, ולא הפעיל שיקול דעת שיפוטי – נדרש כי פסק הדין ילמד על כך באופן אובייקטיבי, בבירור, באמצעות הנמקה כנדרש:

"לנימוקים יש תפקיד פרגמטי, קודם כול מהיבטה של עבודת השפיטה עצמה. בראש ובראשונה, הם אמורים לסייע לשופט או לשופטת היושבים לדין בהתחקות אחר התוצאה הנכונה. לנימוקים יש חשיבות נוספת בהיותם בסיס לביקורת של ערכאת הערעור, הן בפן המשפטי של פסק הדין והן בפן העובדתי שלו. לצידם של תפקידים אלה להנמקה יש תרומה גם כלפי חוץ – הנימוקים מסבירים את פסקי הדין. לפיכך הם נדרשים מבחינתם של בעלי הדין,

ולמעשה מבחינת כל מי שמושפעים מהעבודה השיפוטית
או שמבקשים להבין אותה. הם עדות לכך שההחלטה לא
הייתה שרירותית ומבטאים יחס של כבוד לבעלי הדין
שטיעוניהם זוכים להתייחסות ולדיון" (דפנה ברק-ארז
"ההנמקה השיפוטית: דילמות ישנות וחדשות"
 משפטים נב 5, 6-8 (2022); ההדגשה הוספה – נ' ס').

25. בענייננו, אין בנמצא הנמקה כאמור, שכן, גם אם קיבל בית הדין האזורי את טענות האוניברסיטה במלואן, היה עליו לנמק את ההחלטה על-פי דרכו, כך שפסק הדין ישקף את הכרעתו, ואת שיקול הדעת שהפעיל, תוך פירוט הטעמים שהביאו להעדפת טענות האוניברסיטה, על-פני טענותיו של ערן (ראו גם: אהרון ברק שיקול דעת שיפוטית 46 (1987); ע"פ 7786/21 אזמה נ' מדינת ישראל, פסקה 55 [פורסם בנבו] (14.7.2022)). ברי, כי פסק דין המעתיק את טענות האוניברסיטה, ככתבן וכלשונן, אינו ממלא אחר חובה זו. לערן לא היתה דרך נאותה ללמוד מפסק דין שכזה, כי בית הדין האזורי אכן הפעיל שיקול דעת עצמאי, בחן את הדברים באובייקטיביות, וקיבל את טענות האוניברסיטה. במצב דברים זה, מובן מדוע מסקנתו הטבעית של ערן, המצוי בכתבי בית הדין שהגישה האוניברסיטה לאורך ההליך, ומזהה אותם – מילה אחר מילה, אות אחר אות – בפסק הדין, היא שעניינו לא נשקל באובייקטיביות, ובכבוד הראש הראוי.

26. משאלה הם פני הדברים, יתכן כי בית הדין הארצי היה מיטיב לעשות, אילו ביטל את פסק הדין, והחזיר את התיק לבית הדין האזורי, על מנת שזה יתן פסק דין מנומק, וזאת מבלי לדון בשלב זה בבית הדין הארצי בטענות הצדדים לגופן. ניתן היה גם, לחלופין, להחזיר את התיק לבית הדין האזורי, לדיון לפני מותב אחר. ואולם, בהתחשב בהיקף התיק, ובשנים הארוכות שבהן נוהל ההליך, היה גם טעם טוב להימנע מכך. ברם, גם הדרך שבה נקט בית הדין הארצי כמתואר בפסקה 16 לעיל – מסורה לשיקול דעתו, ואפשרית בנסיבות העניין.

27. ועדיין, כך או כך, אין זה מתפקידנו לשים עצמנו בנעלי בית הדין הארצי לעבודה. כפי שנקבע לא אחת: "אפילו סברנו, כי לגופם של דברים ניתן היה להגיע לתוצאה אחרת, או אילו היינו יושבים אנו כערכאת ערעור על בית הדין האזורי לעבודה ולא היינו מתערבים בהחלטתו, גם אז אין בכך כדי להצדיק היענות לעתירה" (בג"ץ 682/81 שידלובר נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד לו(4) 604, 607 (1982); ראו גם: בג"ץ 539/85 ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל נ' בית הדין הארצי לעבודה,

פ"ד מ(4) 834, 839 (1987); [בג"ץ 946/89](#) תשלובת כיתן בע"מ נ' בית הדין הארצי לעבודה, מה(1) 125, 129 (1990)). כפי שצינתי לעיל, בית הדין הארצי קבע בהקשר זה, כי אין בהסתמכות בית הדין האזורי על סיכומי האוניברסיטה, כדי ללמד על כך שלא הופעל שיקול דעת עצמאי; וכי ממילא, אין צורך לדון בטענות אלה לעומקן, שכן דין הערעור להידחות לגופו, כך שאין לערן זכות מהותית לקבלת סעד בערעור. זאת, בפרט משטענות הצדדים, והראיות שהובאו, נבחנו ביתר תשומת לב, נוכח "פער הזמנים הממושך בין מועד שמיעת העדויות לבין מועד מתן פסק הדין [של בית הדין האזורי]". נוכח קביעה זו של בית הדין הארצי, השאלה הניצבת לפתחנו, אם כן, היא אם בהכרעה זו, לגבי גורל הערעור, נפל פגם משפטי העשוי להצדיק את התערבותנו.

28. טרם שאפנה לדון בשאלה זו, אציין, כי בעתירתו, ביקש ערן להסתמך על קביעות שונות מתוך החלטת נציב תלונות הציבור על שופטים, מיום 3.10.2021, בעניינו של השופט כהן, אשר נתן את פסק הדין בבית הדין האזורי. דא עקא, לפי הוראת [סעיף 24\(ב\) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים](#), התשס"ב-2002, החלטה זו אינה יכולה לשמש ראיה בהליך משפטי; משכך, אין באפשרותו של ערן להסתמך עליה, ואל לנו להידרש לה.

האם החלטת בית הדין הארצי מצדיקה את התערבותנו?

29. ראשית, יש לעמוד ביתר דיוק על הטענה לפגיעה בזכויותיו של ערן, נוכח החלטת בית הדין הארצי, בהתחשב בנסיבות המקרה הקונקרטיות. כאמור לעיל, בית הדין הארצי בחן, בפירוט רב, את חומר הראיות, ואת הטענות שהעלו הצדדים, דן מחדש בסוגיות שעמדו במחלוקת, והכריע בהן באופן מנומק ומבוסס, תוך הפעלת שיקול דעת עצמאי. יש בכך, כדי לרפא את עיקר הפגמים שנפלו בפסק הדין המועתק של בית הדין האזורי, ובכלל זה, את הפגיעה בזכויותיו הדיוניות של ערן, ובכללי הצדק הטבעי. יחד עם זאת, גם אם ערכאה אחת דנה בעניינו של ערן באופן תקין, כראוי וכנדרש, הרי שבכך לא סגי. כפי שטוען ערן, גם אם בית הדין הארצי דן בעניינו כהלכה, הרי שניתן לראות בו מעין ערכאה דיונית, כשהפועל היוצא הוא כי רק ערכאה אחת דנה כדבעי בעניינו, ומכאן, שנפגעה זכותו להגיש ערעור, לפי [סעיף 17 לחוק](#) – יסוד: השפיטה: "פסק דין של בית משפט בערכאה ראשונה ניתן לערעור בזכות". עלינו לבחון אפוא, אם ניתן לקבוע – נוכח הפגיעה בזכות הערעור של ערן, על כל המשתמע מכך – כי נפלה טעות משפטית מהותית בפסק הדין של בית הדין הארצי, בין אם

במישור הסמכות, בין אם במישור המהות; ובנוסף, אם במכלול נסיבות העניין, הצדק מחייב את התערבותנו.

30. ערן טוען בהקשר זה, כי אסור היה לבית הדין הארצי, בשבתו כערכאת ערעור, לבוא בנעלי הערכאה הדיונית, ולדון מחדש בקביעותיה, שכן התרשמותו מהעדויות נעשתה רק בכתובים, והיתה תלויה בהתרשמות בית הדין האזורי, כפי שמופיעה בפסק הדין המועתק; זאת בפרט, נוכח הפגיעה בזכותו לערעור, הנובעת מכך שערכאת הערעור תפקדה, הלכה למעשה, כערכאה דיונית.

31. כידוע, בכל הנוגע לקביעות עובדתיות, הערכאה הדיונית אוזנת ביתרון מובנה על-פני ערכאת הערעור, מאחר שהיא מתרשמת באופן ישיר ובלתי-אמצעי מהעדים ודבריהם. על כן, ערכאת הערעור נוטה, ככלל, שלא להתערב בקביעות מסוג זה, ולהימנע מקביעה עצמאית של ממצאים עובדתיים. ואולם, במקרים חריגים, בהתקיים נסיבות מיוחדות המצדיקות זאת, דוגמת: אי-עמידה של הגרסה העובדתית שהתקבלה במבחנים של היגיון ושכל ישר, או אי-התאמה של ממצאי העובדה שנקבעו לחומר הראיות – עשויה ערכאת הערעור להתערב בממצאי העובדה שקבעה הערכאה הדיונית ([ע"א 9784/05](#) עיריית תל אביב יפו נ' גורן, פסקה 17 והאסמכתאות שם [פורסם בנבו] (12.8.2009) (להלן: עניין גורן)). ודוק: ככל שמצטמצם יתרונה של הערכאה הדיונית, לגבי קביעה עובדתית מסוימת, ממילא גָּדַל מרחב ההתערבות של ערכאת הערעור. כך למשל, במקרה שבו חלף פרק זמן משמעותי ממועד שמיעת העדויות ועד למועד מתן פסק הדין, כך שקיימת אפשרות ממשית כי התרשמותה הישירה של הערכאה הדיונית מהעדים היטשטשה בחלוף הזמן, טווח ההתערבות עשוי להתרחב בהתאמה ([ע"א 188/89](#) עזאזה נ' המועצה המקומית כפר דבוריה, פ"ד מז(1) 661, 664-665 (1993)). בנוסף, במקרה שבו מדובר במסקנה הנגזרת מן הממצאים העובדתיים שנקבעו, הערכאה הדיונית אינה מחזיקה ביתרון יחסי, על-פני ערכאת הערעור, ועל כן, ככלל, מרחב ההתערבות יהא רחב יותר (עניין גורן, פסקה 17).

32. הדברים האמורים רלבנטיים, מקום שבו קיימת קביעה פוזיטיבית של הערכאה הדיונית. ואולם, מהו הדין במקרה שבו ניצבת לפני ערכאת הערעור סוגיה שלא הוכרעה על-ידי הערכאה הדיונית, אך דרושה לצורך הכרעה בערעור? שאלה זו יכולה להתעורר, אף במקרה שבו קביעה מסוימת נתקבלה על-ידי הערכאה הדיונית בדרך פסולה, כך שהלכה למעשה, אין לפני ערכאת הערעור קביעה בת-תוקף בעניין זה; וכן במקרה שבו

הכרעת הערכאה הדיונית לא נומקה כדבעי (השוו: [ע"א 1910/07](#) מרשי נ' קרן קיימת לישראל, פסקה 10 [פורסם בנבו] (29.10.2008) (להלן: עניין מרשי)). במישור הסמכות, לערכאת הערעור מוקנות כלל הסמכויות הנתונות לערכאה הדיונית; על כן, רשאית היא להחזיר את הדיון בסוגיה שלא הוכרעה לערכאה הדיונית, ולחלופין, להכריע בה בעצמה (ראו: [תקנה 110 לתקנות בית הדין לעבודה \(סדרי דין\)](#), התשנ"ב-1991, המגדירה את סמכות בית הדין בערעור; תקנה זו, מנוסחת באופן זהה [לתקנה 462 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984](#); ראו גם: חמי בן-נון וטל חבקין [הערעור האזרחי 197](#) (מהדורה שלישית, 2012) (להלן: בן-נון וחבקין); [רע"א 8629/08](#) עטר נ' אשל, פסקה 4 לחוות הדעת של השופט נ' הנדל [פורסם בנבו] (5.10.2011)). לפנינו, אם כן, שאלה של שיקול דעת. בהקשר זה, הובעה בפסיקה עמדה שלפיה, על ערכאת הערעור להכריע בשאלה שלא הוכרעה קודם לכן, על-ידי הערכאה הדיונית, בהתקיים שני תנאים מצטברים: ראשית, אם יהא בכך כדי לייעל את ההליך ולחסוך את החזרתו לערכאה הדיונית, או לחסוך דיון ארוך וממושך בערכאה הדיונית; שנית, אם לפני ערכאת הערעור קיימים כלל הנתונים הדרושים לצורך הכרעה בסוגיה ([ע"א 7914/19](#) דנקר בירגר בע"מ נ' אמיר, פסקה 7 [פורסם בנבו] (12.12.2021); בן-נון וחבקין, עמוד 198).

33. בעת בחינת השיקולים האמורים, יש להביא בחשבון את הפגיעה בזכות הערעור, הנגרמת מכך שערכאת הערעור מכריעה לראשונה בסוגיה מסוימת. מצב דברים זה מביא לכך, שבמקרים מסוימים, כלל לא ניתן יהיה להשיג על ההחלטה, ובמקרים אחרים, ניתן יהיה להשיג עליה רק באמצעות הגשת בקשת רשות ערעור, להבדיל מערעור בזכות. חשיבותה של זכות הערעור – אינה מוטלת בספק:

"לזכות הערעור נודעת חשיבות רבה במשפט בכלל ובשיטתנו המשפטית בפרט [...]. הערעור מהווה מנגנון בקרה המאפשר לתקן טעויות של הערכאות הקודמות ולפתח את המשפט. הוא מגביר את הזדהותו של הפרט עם ההכרעה השיפוטית ואת נכונותו לקיים פסק דין שניתן נגדו גם כשהתוצאה אינה נושאת חן בעיניו. אכן, 'קיומה של זכות הערעור הגיע לדרגה של מוסד חיוני בעל חשיבות רבה. הכללתה בדברי החקיקה הבסיסיים מבטאת את ההכרה בכך, כי לשם הבטחת מערכת שיפוט תקינה והוגנת יש גם להבטיח, בין היתר, הנהגתה וקיומה של זכות

ערעור" (בר"ם 6094/13 מדהנה נ' המשרד לקליטת עליה,

פסקה 8 [פורסם בנבו] (10.12.2013)).

34. יחד עם זאת, ככל זכות אחרת, גם זכות זו – אינה מוחלטת, והיא מוגבלת באמצעות איזון אל מול עקרונות וערכים נוספים: "הזכות לערער תלויה בקיומו של חוק המקים אותה, וגבולותיה של זכות זו אינם מנותקים מהגיונו של החוק ומן התכלית העומדת ביסודו. על-כן יש לבחון את תוכנה ואת היקפה על-פי ההקשר שבו היא מתקיימת" (בג"ץ 1082/02 המוסד לביטוח לאומי נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד נז(4) 443, 465 (2003)). בתוך כך, אל מול זכות הערעור, ניצבים עקרונות של סופיות הדיון ויעילות דיונית. בבסיס האיוון בין העקרונות, ניצבת הבנה, כי "הערעור נועד לקדם תכליות של צדק ושל יעילות, אך הצדק לא יופיע, ויעילות הצומחת מתיקון טעויות תהא חסרת משמעות, אם ההליך המשפטי לא ינוע ולא יגיע לכלל סיום בשל קיומה של זכות בלתי מוגבלת לערעור" (גיא שני "רשות לערער על בקשת הרשות לערער ('בגלגול שני')", עיוני משפט ל(1) 71, 78 (2006); ראו גם: עניין דה מרקר, פסקה 69 והאסמכתאות שם; רע"א 690/13 שליבו נ' שחל, פסקה 6 [פורסם בנבו] (12.3.2013)).

35. בהתאם, בפסיקת בית משפט זה נקבע, לא פעם ולא פעמיים, כי הכרעה על-ידי ערכאת הערעור, בסוגיה שלא נדונה בערכאה הדיונית, אינה מקנה זכות ערעור אוטומטית, ואף אינה מצדיקה, כשלעצמה, מתן רשות ערעור; "אם נאמר כי כל נושא שבו פעל בית משפט שלערעור באופן שונה מן הערכאה הראשונה, הריהו נושא חדש המזכה בזכות ערעור, הרי זה עניין שאין לו סוף" (רע"א 11080/03 שלודי נ' דגאני, פסקה 2 [פורסם בנבו] (6.12.2004); ראו גם: רע"א 2857/10 דרעי נ' כהן, פסקה 9 [פורסם בנבו] (14.7.2010); דנ"מ 10205/17 חיפה כימיקלים בע"מ נ' עיריית חיפה, פסקה 48 [פורסם בנבו] (15.12.2020) (להלן: עניין חיפה כימיקלים)). עוד נקבע, כי כאשר התמונה הפרושה לפני ערכאת הערעור מאפשרת זאת, שיקולי יעילות וסופיות הדיון מטים את הכף לטובת הכרעה של ערכאת הערעור במחלוקות הניצבות לפתחו, חלף החזרת הדיון באותן מחלוקות לערכאה הדיונית (עניין מרשי, פסקה 10; עניין חיפה כימיקלים, פסקה 48; בן-נון וחבקין, עמודים 325-326). אדגיש, כי הדברים יפים לא רק לגבי סוגיה 'צדדית', הנדרשת לצורך הכרעה בערעור, אלא גם לגבי שאלות מכריעות, הניצבות בליבת המחלוקת (ראו למשל: עניין חיפה כימיקלים, פסקאות 45-47).

36. בענייננו, הלכה למעשה, בית הדין הארצי דן מחדש בכל הסוגיות הנחוצות שהיו נתונות במחלוקת, ונימק את דרך הילוכו זו, באופי טענותיו של ערן, ובפער

הזמנים שבין מועד שמיעת העדויות, לבין מועד מתן פסק הדין. נוסף על כך, קביעותיו של בית הדין האזורי, רובן ככולן, הועתקו, ועל כן, לא היו ראויות להיוותר על מכונן. במצב דברים זה, בחינת התנאים שצוינו לעיל, מעלה שיקולים מזה ומזה. בנוגע לשאלה אם הונחו לפני בית הדין הארצי נתונים מספיקים לצורך הכרעה במחלוקת שבין הצדדים, לאחר התלבטות ומחשבה, סבורני כי יש להשיב על שאלה זו – בחיוב. כפי שהזכרתי לעיל, בעת ניהול ההליך בבית הדין האזורי, הגישו הצדדים מסמכים, מוצגים וראיות בהיקף רחב ביותר, שהתייחסו בפרוטרוט לכלל הסוגיות שבמחלוקת. כל אלה, הוצגו גם לפני בית הדין הארצי, וממילא, התמונה הראייתית שנפרשה לפני בית הדין הארצי היתה עשירה ומפורטת. בית הדין אף טרח לציין במפורש, כי לשם הכרעה בסוגיות שעל הפרק, אין צורך להעריך את מהימנותה של עדות כזו או אחרת, ודי בראיות האובייקטיביות שהוצגו, כדי לפסוק את הדין. מכך נמצאנו למדים, כי מדובר בקביעות שבהן אין לבית הדין האזורי, כערכאה דיונית, יתרון משמעותי על פני בית הדין הארצי, היושב לדין כערכאת ערעור. עוד אציין, כי בנסיבות שנוצרו, גם אילו היה נדרש בית הדין הארצי להעריך, על בסיס הפרוטוקול, עדות כזו או אחרת, לא היה בכך קושי. זאת, משחלפו כשנתיים וחצי, מאז שמיעת העדויות, ועד למתן פסק הדין; עובדה שמפחיתה גם היא, כאמור, את היתרון היחסי של הערכאה הדיונית בהערכת העדויות, על פני ערכאת הערעור. אם כן, כלל הנתונים הדרושים לצורך הכרעה במחלוקת שלפניו, היו בידי בית הדין הארצי.

37. באשר ליעילות ההליך, מחד גיסא, כאמור, יכול היה בית הדין הארצי להחזיר את התיק לבית הדין האזורי, לכתיבת פסק דין מנומק. במובן זה, לא חסך בית הדין הארצי התדיינות ממושכת על-ידי הערכאה הדיונית. משכך, יטען הטוען, לא קמה הצדקה לבית הדין הארצי, לבוא בנעלי בית הדין האזורי. מאידך גיסא, ההליך בבית הדין האזורי התנהל, כאמור, במשך זמן רב מאד; מה גם, שחלפו כ-15 חודשים ממועד הגשת הסיכומים האחרונים בבית הדין האזורי, ועד למתן פסק הדין. בנסיבות אלה, יש היגיון, הן משיקולי יעילות, הן משיקולי סופיות הדיון, בהחלטה שלא להשיב את התיק לבית הדין האזורי. זאת בפרט, משהחזרת התיק לאותו מותב, לשם כתיבת פסק דין מנומק, היתה עשויה להביא, בסבירות גבוהה, לערעור נוסף, כך שבלאו הכי, בית הדין הארצי נדרש היה לדון בעניין. כמו כן, החזרת התיק לבית הדין האזורי, למותב אחר, היתה מביאה לניהול ההליך מחדש, ולהארכתו עוד בזמן רב. אם כן, בשני המקרים, היה הדבר מביא להתארכות ההליך, וגורר עמו השתת עלויות נוספות על הצדדים, והשקעת זמן שיפוטי נוסף.

38. במכלול השיקולים יש להביא בחשבון, כאמור, גם את הפגיעה בזכות הערעור של ערן. כאמור לעיל, ככל שהיקף המחלוקות שבהן הכריעה ערכאת הערעור לראשונה, גדול יותר, כך גדלה גם הפגיעה במימוש זכות הערעור. במקרה דנן, בית הדין הארצי הכריע מחדש, דה-פקטו, בכל הסוגיות שעמדו ביסוד המחלוקת שבין הצדדים. במובן זה, אין להקל ראש בפגיעה שנגרמה לערן. יחד עם זאת, זכות הערעור אינה חזות הכל, אינה בלעדית, והיא נבחנת, בין השאר, לאור עקרונות של יעילות וסופיות הדיון. כך, בהתחשב במשך ההליך ובהיקפו, ובהתאם לכך, בעלויות הגבוהות שנדרשו לניהולו – הן מצד הצדדים, הן בהשקעת משאבים שיפוטיים – לא מן הנמנע כי בעניין דנן, ידם של שיקולים אלה על העליונה, וטוב עשה בית הדין הארצי, בכך שהכריע בכל אותן מחלוקות, והביא לסיום ההליך, חרף הפגיעה האמורה. לכך יש להוסיף, כי על דרך הכלל, הכרעה של ערכאת הערעור בסוגיה שלא נדונה בערכאה הדיונית, אינה מזכה, כאמור, בזכות ערעור, ואף אינה מצדיקה, כשלעצמה, מתן רשות ערעור.

39. קיימים אפוא שיקולים וטעמים כבדי משקל, לכאן ולכאן. משאלו הם פני הדברים, בין אם ההכרעה שקיבל בית הדין הארצי היא ההכרעה הנכונה, בין אם לאו, על-פי פסיקת בית משפט זה, לבטח לא נפלה בהחלטת בית הדין הארצי טעות משפטית מהותית:

”המקרים, שבהם אפשרית פרשנות משפטית לכאן או לכאן, הם, בדרך כלל, בגדר דוגמה לנסיבות, שבהן אין להסיק על דבר קיומה של טעות משפטית מהותית, שהרי עצם קיומם של פירושים משפטיים חלופיים, או של מיגוון של דרכים משפטיות אפשריות אינו מתיישב עם המסקנה, כי נפלה טעות משפטית מהותית. לשון אחר, אם פתרון פלוני הוא בגדר טעות מהותית, אין, בדרך כלל, מקום למסקנה, כי יש לנושא פנים לכאן או לכאן. אם קיימים מבחר או מספר של אפשרויות לפתרונה המשפטי הנכון של הבעיה, או אם יכולות להיות גישות סבירות חלופיות לאותה סוגיה, רצוי שבית המשפט ייטה לכיוון אי ההתערבות. מטרת ההתערבות אינה העדפתו של פתרון משפטי חלופי, כדי שתינקט הדרך, שבה היה בוחר בית-משפט זה ואשר שונה מזו ששימשה את בית הדין לעבודה, שגם היא דרך שאין לשללה לחלוטין” (עניין חטיב, עמודים 693-694).

40. סיכומם של דברים: אין לטעות, העתקת פסק הדין כפי שנעשה בבית הדין האזורי, היא מעשה חמור מאין כמותו. ככלל, אלא אם מתקיימות נסיבות חריגות, דינו של פסק דין שכזה – להתבטל. יחד עם זאת, בנסיבותיו הקונקרטיות של המקרה דנן, כמפורט לעיל – בדגש על משך ההליך, היקפו, המשמעות הקשה של החזרת התיק לבית הדין האזורי, ובנוסף גם אופן התנהלותו של ערן, עובר להליכים המשפטיים, ואף במהלכם – סבורני כי בית הדין הארצי עשה מלאכתו נאמנה, פעל בשקדנות וחריצות, בשום שכל ודעת, ועלה בידו לרפא את עיקר הפגם שנפל בפסק הדין של בית הדין האזורי. אין לכחד, נוכח החלופות השונות שעמדו לרשותו, כל אחת אינה מספקת בדרכה-שלה, לא יכול היה בית הדין הארצי להגיע לתוצאה מושלמת, שדעת כל הצדדים נוחה הימנה; 'אוי לי מיצרי אוי לי מיוצרי'. מכל מקום, כך או כך, מסקנתו הגיונית וראויה, מתקבלת על הדעת, ולא נפלה בה כל טעות משפטית מהותית, העשויה להצדיק התערבות שיפוטית. כך בכלל, ובפרט מקום שבו עומדים אנו עתה בערכאה יחודית, שאינה ערכאה דיונית, ואף לא ערכאת ערעור, אשר לגביה נקבע רף התערבות מחמיר מאד, השמור אך למקרים חריגים ונדירים, שבהם נמצא, במצטבר, כי נפלה טעות משפטית מהותית, ושיקולי צדק מחייבים גם הם את ההתערבות. כאמור לעיל – המקרה דנן אינו בא בגדר אותם מקרים חריגים, וזאת חרף המורכבות הרבה שעליה עמדתי לעיל.

41. אשר על כן, אציע לחברי כי נדחה את העתירה, בהיעדר עילה להתערבות. אציע, בנסיבות העניין, כי לא נעשה צו להוצאות.

ש ו פ ט

השופטת ע' ברון:

אני מסכימה עם חברי השופט נעם סולברג, עם דרך הילוכו ועם התוצאה שאליה הגיע.

ש ו פ ט ת

השופט ד' מינץ:

אני מסכים.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט נ' סולברג.

ניתן היום, י"ח בכסלו התשפ"ג (12.12.2022).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט

עג 22016660_O06.docx

מרכז מידע, טל' 3852, 077-2703333 ; אתר אינטרנט, <https://supreme.court.gov.il>

נ' סולברג 54678313-1666/22

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן